DOI: https://doi.org/10.28925/2025.65
УДК 75.071(477)Левицький:821.161.2-1(043.2)

СТИЛІСТИЧНА ДЕТЕРМІНАЦІЯ ТВОРЧОСТІ МИРОНА ЛЕВИЦЬКОГО НА ПРИКЛАДІ ІЛЮСТРАЦІЙ ДО ПОЕМИ «ЕНЕЇДА» І. КОТЛЯРЕВСЬКОГО

Зайцева Вероніка Іванівна,
кандидат мистецтвознавства, доцент,
Київський столичний університет
імені Бориса Грінченка,
Київ, Україна
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-1160-1760
e-mail: v.zaitseva@kubg.edu.ua

Буйгашева Алла Борисівна,
народний художник України, професор,
Київський столичний університет
імені Бориса Грінченка,
Київ, Україна
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-3549-195X
e-mail: a.buihasheva@kubg.edu.ua

Єфімов Юрій Володимирович,
старший викладач кафедри дизайну
Київський столичний університет
імені Бориса Грінченка,
Київ, Україна
ORCID: https://orcid.org/0009-0007-9505-6638
e-mail: y.yefimov@kubg.edu.ua

STYLISTIC DEFINITION OF MYRON LEVYTSKI'S CREATIVITY ON THE EXAMPLE OF ILLUSTRATIONS TO THE POEM «ENEIDA» BY I. KOTLYAREVSKY

Zaitseva Veronika Ivanivna,
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-1160-1760
e-mail: v.zaitseva@kubg.edu.ua

Buihasheva Alla Borysivna,
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-3549-195X
e-mail: a.buihasheva@kubg.edu.ua

Yefimov Yuriy Volodymyrovych,
ORCID: https://orcid.org/0009-0007-9505-6638
e-mail: y.yefimov@kubg.edu.ua

Анотація. У статті висвітлено особливості стилістичної детермінації творчості Мирона Левицького під впливом естетичних та суспільно-політичних чинників на прикладі ілюстрацій до поеми «Енеїда» І. Котляревського.

«Упродовж усього періоду видань та перевидань творів Івана Котляревського маємо багато цікавих прикладів художнього оформлення його творів за межами нашої країни. Зокрема, такі відомі художники-графіки, як А. Штірен, М. Бутович, М. Ушаков-Поскочин, М. Муратов, М. Ваша, І. Бєкєтов, М. Левицький, Д. Бісті, Д. Зекіна. Вони працювали в умовах різних історичних періодів, під впливом багатьох творчих тенденцій» [3].

В цьому сенсі актуальними є дослідження індивідуальної стилістичної детермінації в ілюструванні М. Левицького як унікального культурно-мистецького явища, яке відіграло вагому роль в популяризації

графічного мистецтва в Україні та світовому мистецькому просторі.

На творчу мову митця мали вплив українські традиції і нові течії західно-європейського мистецтва (Польща, Австрія), і зокрема, Канади, під час вимушеної еміграції. Так, аналізуючи ретроспективу творчого поступу М. Левицького, маємо з'ясувати фактори впливу на формування унікального стилю та манери виконання робіт.

Дослідження циклу чорно-білих ілюстрацій, присвячених образам «Енеїди», виконаних у 1935 році у Львові, виявило зокрема, неабиякий вплив нових ідей «бойчукізму» в мистецтві, які були схвально сприйняті в 1920-ті роки. Тогочасний активний розвиток національного мистецтва був зумовлений українським народним рухом та культурним піднесенням, але у подальшому зайшов у протиріччя з насаджуваними ідеями соціалістичного реалізму щодо української культури і мистецтва.

Пошуками нової графічної мови вирізняються ілюстрації Левицького до «Енеїди», створені вже після імміграції до Канади у 1963 році. Літературні образи поеми у новій художній інтерпретації зазнали разючих змін – це чіткі, лаконічні за кольором образи, дещо гіперболізовані, що додає їм ознак монументальності. Сюжетна складова композицій виходить за рамки обмеженої цитати, наближуючись до універсальності, що є результатом є результатом інтеграції до тогочасного мультикультурного мистецького середовища Канади.

Ключові слова: мистецтво, ілюстрація, Мирон Левицький, стилізація, поема «Енеїда», діаспора.

Abstract. The article highlights the features of the stylistic determination of Myron Levytsky's work under the influence

of aesthetic and socio-political factors using the example of illustrations to the poem «Aneida» by I. Kotlyarevsky.

«Throughout the entire period of editions and reprints of Ivan Kotlyarevsky's works, we have many interesting examples of the artistic design of his works outside our country. In particular, such famous graphic artists as A. Shtyren, M. Butovych, M. Ushakov-Poskochin, M. Muratov, M. Vasha, I. Beketov, M. Levytsky, D. Bisti, D. Zekina. They worked in different historical periods, under the influence of many creative trends».

In this sense, the study of individual stylistic determination in the illustration of M. Levytsky as a unique cultural and artistic phenomenon, which played a significant role in the popularization of graphic art in Ukraine and the world art space, is relevant.

The artist's creative language was influenced by Ukrainian traditions and new trends in Western European art (Poland, Austria), and in particular, Canada, during forced emigration. Thus, analyzing the retrospective of M. Levytsky's creative progress, we must find out the factors influencing the formation of a unique style and manner of performing works.

The study of a cycle of black-and-white illustrations dedicated to the images of the «Aneid», made in 1935 in Lviv, revealed, in particular, the considerable influence of the new ideas of «Boychukism» in art, which were favorably received in the 1920s. The then active development of national art was due to the Ukrainian people's movement and cultural upsurge, but later came into conflict with the imposed ideas of socialist realism regarding Ukrainian culture and art.

The search for a new graphic language is distinguished by Levitsky's illustrations for the «Aeneid», created after immigration to Canada in 1963. The literary images of the poem in the new artistic interpretation have undergone striking

changes - these are clear, laconic images in color, somewhat hyperbolized, which gives them signs of monumentality. The plot component of the compositions goes beyond the framework of a limited quote, approaching universality, which is the result of integration into the multicultural artistic environment of Canada at that time.

Keywords: art, illustration, Myron Levitsky, stylization, poem «Aeneida», diaspora.

Вступ. Аналіз художнього оформлення перших видань поеми «Енеїда» І. Котляревського першої половини ХХ століття засвідчив, що в них художники намагалися відтворити сільський побут, народні традиції, особливості національного строю, що ґрунтувалися на матеріалах тогочасних етнографічних наукових розвідок. Так перше ілюстративне оформлення двотомника «Енеїди», створене видатним українським митцем Мироном Левицьким ще у Львові 1935 році, було сповнене виразними образами у автентичному українському вбранні й динамічними композиціями. Творчість М. Левицького залишається актуальною сьогодні насамперед у популяризації українського мистецтва ХХ століття та інтеграції в тогочасне мультикультурне світове мистецьке середовище. Ця мультикультурна модель виникла в Канаді у 1960-х роках для збереження культурного плюралізму різних етнічних спільнот країни.

У книжковій графіці митців української діаспори, зокрема Мирона Левицького, знаходимо неординарні інтерпретації літературного матеріалу, несподіване графічне трактування, вплив модерністських західних мистецьких течій, а іноді й використання прийомів карикатури і сатиричної графіки. Новизну в графічній інтерпретації поеми додає також і погляд «ззовні» – львівським художником Мироном Левицьким.

Емігрувавши до Канади, художник створює цикл ілюстрацій, де легкість стилю та умовність образів цитують поп-артівські практики зарубіжного мистецтва.

Постановка проблеми. Сьогодні, за нових умов розвитку української культури і консолідації суспільства, важливо пам'ятати про наші традиції та історію українського мистецтва. Не в останню чергу це стосується популяризації творчості майстрів графічного мистецтва української діаспори, зокрема Мирона Левицького, в світовому мистецькому просторі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання творчої спадщини митців української діаспори, є актуальним і недостатньо дослідженим впродовж багатьох років. Зазначена тематика цікавить сучасних мистецтвознавців, зокрема, Галини Новоженець «Образотворче мистецтво української діаспори 1940–1970 років», Василя Косіва «Українська ідентичність у графічному дизайні 1945–1989 років», а також публікації Романа Яціва «Українство сучасної Канади: до питання типології історичної та культурної пам'яті» (2019 р.). Окремої уваги заслуговують монографії Галини Горюн-Левицької та Дарії Даревич, присвячені творчості Мирона Левицького.

Мета полягає у висвітленні й дослідженні особливостей стилістичної детермінації творчості Мирона Левицького під впливом естетичних та суспільно-політичних чинників на прикладі ілюстрацій до поеми «Енеїда» І. Котляревського.

Результати досліджень. Окреслюючи біографію та аналізуючи творчу діяльність Мирона Миколайовича Левицького (1913 – 1993), можна стверджувати, що митець має унікальну творчу індивідуальність, яка відіграла вагому роль у популяризації українського мистецтва XX

століття та збереженні культурно-мистецької спадщини.

Народився художник у Львові, де з 1931 до 1933 роки був учнем Мистецької школи Олекси Новаківського, затим він опановує графічне мистецтво у Краківській Академії Мистецтв.

Першим місцем роботи для художника стало Львівське видавництво «Батьківщина», де обіймаючи посаду художника, мав можливість ілюструвати поему «Енеїда» Івана Котляревського. Книга з дванадцятьма чорно-білими ілюстраціями була опублікована 1936 року (рис. 1-3). Левицький ілюструє кожну частину поеми промовистими, динамічними композиціями, виконаними чорною тушшю на папері. Всі ілюстрації композиції вирізняються витонченою пластикою, образною виразністю та невпинною енергією. Всі літературні персонажі вбрані у традиційний український одяг.

Рис. 1-3 ілюстрації М. Левицького до поеми «Енеїда» І. Котляревського, 1936 р.

Вважалося, що сьогодні жодної роботи того циклу не збережено, але вони були перевидані в київському видавництві «Україна» 1994 року.

Згодом Левицький виконував обов'язки редактора і видавця у місячнику «Ми і світ», далі – посада художника

у Археологічному відділі Академії наук та Історичного музею у Львові та робота викладача Львівської Мистецько-промислової школи.

Під час Другої світової війни, через свою приналежність до СС «Галичина», а потім до Першої Української дивізії Української національної армії, Левицький був змушений виїхати із Кракова до австрійського міста Інсбрук.

«Емігрувавши у 1949 році, після перебування у австрійському таборі біженців, до Канади, Левицький продовжує займатися редакторсько-видавничою діяльністю. Працює на посаді редактора у гумористичному часописі «Комар» та художнього редактора у видавництві Івана Тиктора. Згодом, у Торонто, Мирон Левицький стає художнім керівником кіностудії «Орбіт», присвячуючи сили і час зафіксуванню і збереженню на кіноплівці документальних матеріалів, присвячених українським поселенням у різних місцях цілого світу, що було метою студії. Ця робота, завдяки численним подорожам, надала багато матеріалу для творів художника: замальовки західноєвропейських міст – Парижу, Барселони, Единбургу, мальовничих краєвидів Канади та Америки, екзотичних пейзажів і убогих поселень в різних місцях планети» [3].

У 1958 році в Паризькій галереї Ror Valmar відкрилася перша персональна виставка Левицького. Твори митця мали успіх на багатьох виставках у різних містах Канади – Торонто, Оттава, Едмонтон, Ватерлоо та Америки – Нью-Йорк, Детройт, Чикаго. У 1991 році митець здійснив найважливішу подорож у своєму житті – до України. Його персональна виставка його творчих робіт відбулася на батьківщині у Львові, а 1992 року – у Києві. Все своє емігрантське життя він щодня вірив, що настане такий час, коли зможе ступити ногою на рідну землю, і це збулося.

Повернувшись у Торонто, щасливий, окрилений і натхнений, Левицький мав ще безліч творчих задумів.

Працюючи як художник-ілюстратор, М. Левицький підніс мистецтво оформлення української книжки в Канаді на високий графічний рівень. Він вдало стилістично поєднував в своїх композиціях графічні зображення з шрифтовими групами. Його роботи вирізняються гармонійним поєднанням кольорів та витонченою композиційною побудовою.

У 1960-х роках М. Левицький повертається до ілюстрування «Енеїди», він збагачує образи поеми новими художніми прийомами. Нашу увагу привертають чіткі, лаконічні фігури, пропорційно видовжені, які утворюють доволі статичні, навіть, дещо монументальні композиції. Спрощена, лаконічна кольорова палітра, незначна деталізація, стримані етнографічні елементи вирізняють цей цикл ілюстрацій. Також Левицький відмовився від зображення образів античних богів і богинь як українців, вдягаючи їх у античні шати як протиставлення відважним козакам (рис. 4-6).

Рис. 4. М. Левицький. Венера та Юнона у Зевса.

Рис. 5. М. Левицький. Еней був парубок моторний.

Рис. 6. М. Левицький. Зевс, Венера і Бахус.

Аналізуючи нові модерні техніки, які застосував до «Енеїди» Мирон Левицький у 1963 році, можна назвати певною мірою відкритими для додаткових прочитань, де композиції є дещо абстрактні за смислом, легкі та іронічні. Автор виходить за рамки окремої цитати, наближуючись до поняття універсальної образної мови. Оригінали цих ілюстрацій зберігаються у фондах Національного музею у Львові ім. Андрея Шептицького. На жаль, вони так і не були видані у вигляді книги, однак художник продовжував створювати нові образи впродовж усього життя (рис. 7-9).

Рис. 7. М. Левицький. Еней та Сивілла.

Рис. 8. М. Левицький. Посли до Латина.

Рис. 9. М. Левицький. Венера тільки що уздріла,..

Так, поза різноманіттям тогочасних засобів художньої виразності в ілюструванні творів І. Котляревського можна виокремити кілька нових тенденцій: етнографія починає поступатися військовій героїці; боги стають менш «людяними», їхні риси – більш негативними; менше приділяється уваги гумористичним сторонам. На художню сцену виходять образи потужних ворогів, яких не надто легко подолати, а для перемоги потрібно проявити неабиякий героїзм.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отримані результати свідчать, що традиції асоціативно-метафоричної графіки є яскравим вираженням сформованих у контексті мультикультуралізму Канади, що функціонують із чітко вираженими регіональними аспектами. Заслуговують на увагу концептуальні підходи Мирона Левицького у виконанні творчих робіт, в яких сюжет одночасно може бути зведеним до мінімуму, стаючи лише приводом для створення художньої поверхні графічного аркуша. Так, можемо зазначити, що у своїй творчій діяльності Мирон Левицький порушив вагомі мистецькі питання, діапазон яких значною мірою збагатив мистецьку спадщину України. Його праці є результатом інтеграції етнічних особливостей у тогочасну культуру мистецького середовища.

Таким чином, можемо зазначити, що Мирон Левицький належить до унікальних творчих індивідуальностей, які відіграли вагому роль у популяризації українського графічного мистецтва першої половини XX століття та інтеграції мистецтва України в мультикультурний мистецький простір у світі.

Список використаних джерел:

1. Верба І. І. Мистецтво графіки. К.: Мистецтво, 1968. 101 с.
2. Владич Л. В. Мовою графіки. Київ: Мистецтво, 1967. 248 с.
3. Зайцева В. І. Художня інтерпретація літературних образів Івана Котляревського у культурно-історичному контексті кінця XIX – початку XXI століть. Дисертаційне дослідження, 2019. 180 с.
4. Косів В. Українська ідентичність у графічному дизайні 1945–1989 років : монографія. Київ : Родовід, 2019. 480 с.
5. Лагутенко О. А. Українська графіка XX століття:

монографія. Київ: Грані-Т, 2011. С. 184: іл.

6. Новоженець Г. Образотворче мистецтво української діаспори 1940–1970 років. Кальварія. 2015. 280 с.

7. Яців Р. Українство сучасної Канади: до питання типології історичної та культурної пам'яті. Народознавчі зошити. 2019. № 2. С. 492–494.

References:

1. Verba I. I. (1968) Mystetstvo hrafiky. Kyiv: "Mystetstvo" [in Ukrainian].

2. Vladich, L. V. (1967) Movou grafiki [In the language of graphics]. Kyiv: "Mistectvo" [in Ukrainian].

3. Kosiv V. (2019) Ukrainska identychnist u hrafichnomu dyzaini 1945-1989 rokiv [Ukrainian identity in graphic design 1945-1989] : monohrafiia. Kyiv : Rodovid. 480. [in Ukrainian].

4. Zaitseva V. I. (2019). Hydognia interpretasia literatyrnyh obraziv Ivana Kotliarevskogo v kyltyrno-istorychnomy konteksti kinsia XIX – pochatky XXI stolit. Dysertasiine doslidjennia [Artistic interpretation of Ivan Kotlyarevsky's literary images in the cultural and historical context of the late 19th and early 21st centuries: Dissertation research]. Kyiv: [in Ukrainian].

5. Lagytenko, O. A. (2011) Ukrainska grafika XX stolittia [Ukrainian graphics of the 20th century]. Kyiv: "Grani-T" [in Ukrainian].

6. Novozhenets H. (2015). Obrazotvorche mystetstvo ukrayins′koyi diaspory 1940–1970 rokiv. "Kal′variya". S. 280. [in Ukrainian].

7. Yatsiv R. (2019) Ukrainstvo suchasnoi Kanady: do pytannia typolohii istorychnoi ta kulturnoi pamiati [Ukrainians in modern Canada: The question of typology of historical and cultural memory. Ethnological Notes]. Narodoznavchi zoshyty. № 2. S. 492–494. [in Ukrainian].